

СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПРАВА

**РЕФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ
В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ**

МАТЕРІАЛИ
IV Міжнародної науково-практичної конференції
(Суми, 21–22 травня 2020 року)

У двох частинах

Частина 1

Суми
Сумський державний університет
2020

ЛІТЕРАТУРА:

1. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. № 435-IV. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (дата звернення: 03.04.2020).
2. Про затвердження Порядку вчинення нотаріальних дій нотаріусами України: Наказ Міністерства юстиції України від 22.02.2012 р. № 296/5. Міністерство юстиції України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0282-12> (дата звернення: 03.04.2020).
3. Секретний заповіт. Процедура складання та оголошення (Арнаутов Андрій). Profmeter. URL: https://profmeter.com.ua/content/articles/186/1026/?sphrase_id=12275418 (дата звернення: 03.04.2020).

ПРАВОВІ НАСЛІДКИ ВИЗНАННЯ ФОРС МАЖОРНИХ ОБСТАВИН ВНАСЛІДОК КАРАНТИННИХ ЗАХОДІВ

Грибачова І. П.

*к. ю. н., доцент кафедри МСПЦПД ННІ права
Сумського державного університету*

Встановлення карантинних заходів суттєво обмежує діяльність, як суб'єктів господарювання так і звичайних осіб. Неможливість ведення господарської діяльності, отримання прибутку, вчасного розрахування з кредиторами призводить до значних порушень договірних зобов'язань, і як наслідок застосування цивільно-правової відповідальності. Але сторони не могли передбачити встановлення таких обмежувальних заходів при укладенні договорів, тому такі обставини мають неминучий характер, зумовлений зовнішніми факторами, які слід трактувати як непереборна сила, тим більше що тому є законодавче підтвердження.

Відповідно ст.14.1 Закону «Про торгово-промислові палати в Україні» від 02.12.1997 № 671/97-ВР форс-мажорними обставинами (обставинами непереборної сили) є надзвичайні та невідворотні обставини, що об'єктивно унеможливають виконання зобов'язань, передбачених умовами договору (контракту, угоди тощо), обов'язків згідно із законодавчими та іншими нормативними актами, в тому числі під час встановленого карантину. Також відповідно до цієї статті Торгово-промислової палати України та уповноважені нею регіональні торгово-промислові палати засвідчують форс-мажорні обставини (обставини непереборної сили) та видають сертифікат про такі обставини протягом семи днів з дня звернення суб'єкта господарської діяльності. Сертифікат про форс-мажорні обставини (обставини непереборної сили) для суб'єктів малого підприємництва видається безкоштовно [1]. Таким чином на законодавчому рівні

встановлено, що введення карантинних обмежувачих заходів вважається обставинами непереборної сили (форс-мажорними обставинами). Отже, якщо сторони в договорі передбачили положення про форс-мажорні обставини, то боржник звільняється від відповідальності за прострочення виконання зобов'язання на час дії таких обставин. Якщо в договорі такі положення не передбачені, то сторони в добровільному порядку можуть внести зміни до договору, або застосувати ст.617 ЦК України, відповідно до якої особа, яка порушила зобов'язання звільняється від відповідальності, якщо вона доведе що порушення сталося внаслідок непереборної сили. Тобто боржник повинен звернутись до регіональної торгово-промислової палати та отримати сертифікат про форс-мажорні обставини. Слід відмітити, що виконання зобов'язання відтермінується на час дії обмежувальних карантинних заходів і повинно бути виконано після їх припинення. Боржник звільняється лише від відповідальності за неналежне виконання або прострочення виконання зобов'язання (штраф, пеня, збитки). Важливим нюансом в цьому контексті є те, що сама по собі відсутність грошей, товарів, не є підставою для звільнення від відповідальності. Боржник повинен довести, що саме відсутність грошей та товарів виникла внаслідок обмежувачих карантинних заходів, і це призвело до того, що він не може виконати свої зобов'язання. Тягар доказування настання форс-мажорних обставин (обставин непереборної сили) покладений на боржника, який несе відповідальність за повне та належне оформлення документів, достовірність викладених фактів, наданих документів, даних та доказів.

Правовими наслідками встановлення форс-мажорних обставин, які можуть бути передбачені договором є наступні. Боржник, для якого склались форс-мажорні обставини, зобов'язаний письмово повідомити кредитора про настання таких обставин та про їх наслідки. При цьому боржник в цей самий строк зобов'язаний звернутися до Торгово-промислової палати України для отримання у встановленому порядку документа, який засвідчує настання форс-мажорних обставин (обставин непереборної сили) та передачі його кредитору. Аналогічні дії виконуються і в разі припинення дії форс-мажорних обставин (обставин непереборної сили) та їх наслідків. Неповідомлення або несвоєчасне повідомлення про форс-мажорні обставини, або несвоєчасне звернення до Торгово-промислової палати України, та ненадання або несвоєчасне надання документа про засвідчення настання таких обставин тягне за собою втрату права боржника посилатись на такі обставини як на підставу, що звільняє її від відповідальності за невиконання або несвоєчасне виконання зобов'язань. У разі існування форс-мажорних обставин понад трьох місяців, будь-яка сторона має право в односторонньому порядку відмовитися від договору.

З встановленням карантину були внесені зміни в тому числі в приватно-правовій сфері до ряду законів, таких як Цивільний кодекс України, Господарський кодекс України, Сімейний кодекс України. Саме Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України, спрямованих на забезпечення додаткових соціальних та економічних гарантій у зв'язку з поширенням коронавірусної хвороби (COVID-19)» від 30.03.2020 р. № 540-IX були внесені зміни до «Прикінцевих та перехідних положень» ЦК України [2]. Так відповідно до п. 5 цього Закону під час дії карантину, строки загальної та спеціальної позовної давності, переважне право купівлі частки у праві спільної часткової власності, припинення поруки, позовна давність, що застосовується до вимог у зв'язку з недоліками проданого товару, до вимог про розірвання договору дарування, до вимог які випливають із договору найму, а також право на оскарження дій виконавця заповіту, продовжуються на строк дії такого карантину, тобто час дії карантинних заходів не враховується при обчисленні вищезазначених строків, а перебіг позовної давності зупиняється також на підставі п.1 ст. 263 ЦК України.

Таким чином, законодавче визнання карантинних заходів форс-мажорними обставинами автоматично не звільняє сторін від виконання своїх зобов'язань, а передбачає додаткові дії зацікавленої сторони у відповідному підтвердженні таких обставин.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Цивільний Кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. № 435-IV / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (дата звернення: 09.04.2020).
2. Про торгово-промислові палати в Україні: Закон України від 02.12.1997 р. № 671/97-ВР / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/671/97-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 09.04.2020).
3. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України, спрямованих на забезпечення додаткових соціальних та економічних гарантій у зв'язку з поширенням коронавірусної хвороби (COVID-19): Закон України від 30.03.2020 р. № 540-IX/ Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/671/97-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 09.04.2020).